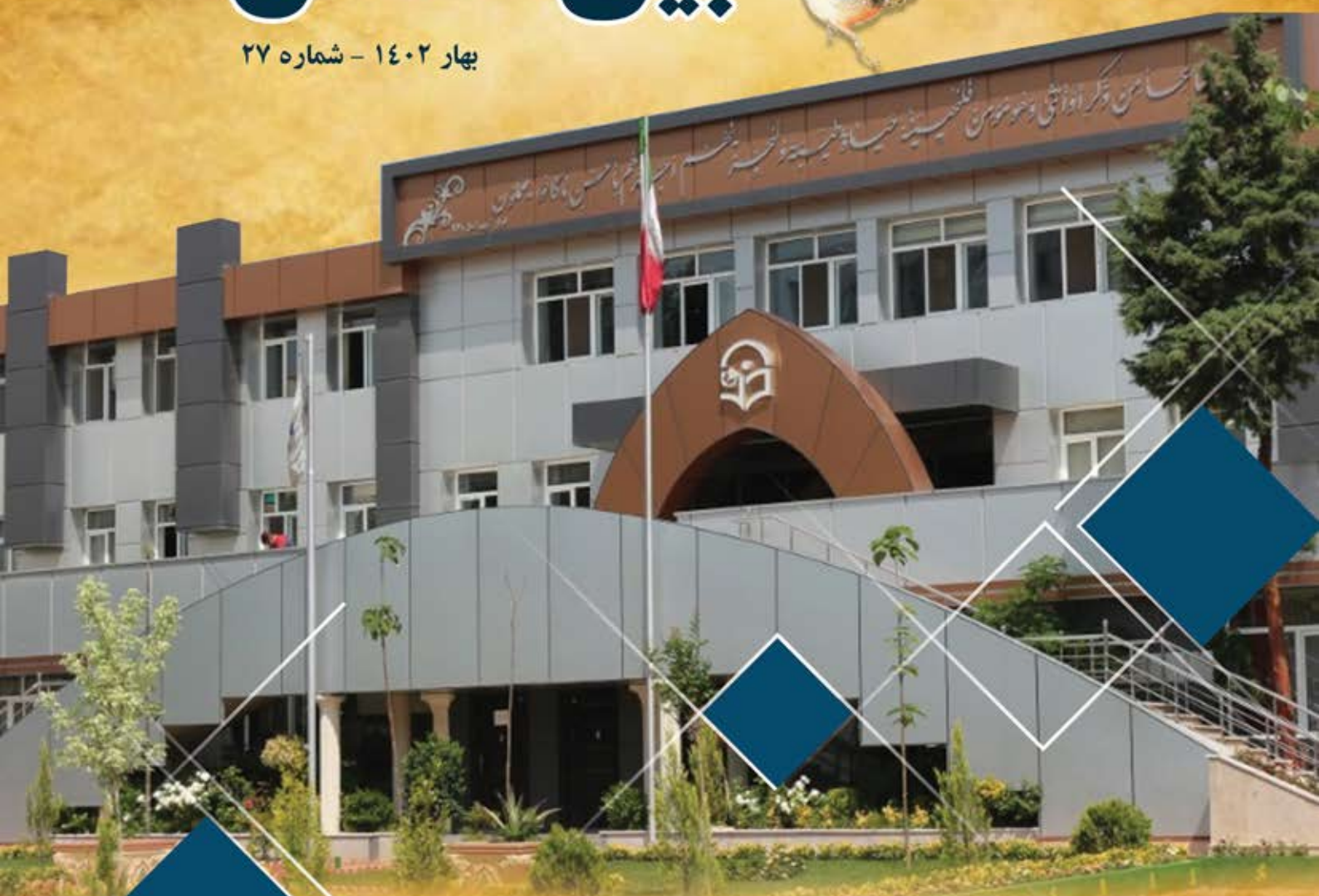

پیک بین الملل

بهار ۱۴۰۲ - شماره ۲۷

نشریه داخلی مدیریت همکاری ها و ارتباطات علمی و بین المللی دانشگاه فرهنگیان

دانشگاه فرهنگیان را مسئولین جدی بگیرند؛
دانشگاه فرهنگیان را که تولیدکننده ی معلم است
جدی بگیرند؛ هرچه می توانند برای این دانشگاه
سرمایه گذاری کنند؛ به یک لحاظ، اهمیت این
دانشگاه از همه ی دانشگاه های دیگر بیشتر است.

حضرت آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب اسلامی
دیدار فرهنگیان و دانشجومعلمیان دانشگاه فرهنگیان ۱۳۹۶/۰۲/۱۷

فهرست

۲	سخن سر دبیر
۳	گزارش مصور از پنجمین اجلاس معاونان و رهبران آموزش عالی کشورهای اسلامی عضو آیسکو
۵	آشنایی با سازمان جهانی اسلامی برای آموزش و پرورش، علوم و فرهنگ
۸	مقایسه کتابهای درسی علوم تجربی دوره ابتدایی ایران و سایر کشورها
۹	دیپلماسی علم و فناوری: فرصتی بی نظیر با اثری ماندگار در اختیار جامعه علمی کشور
۱۲	مسئولیت پذیری اجتماعی
۱۴	برنامه ها و چالشهای پیش روی پاسخگویی اجتماعی در حوزه آموزش
۱۷	جایگاه معلم در کشور فنلاند

سر دبیر : دکتر حسین امیدی
مدیر داخلی : محمد واشقانی فراهانی - مدیر اجرایی : مهرناز احمدی
گرافیکست : امیر عباسی
همکارانیکه در آماده سازی این ویژه نامه ما را یاری نمودند:
دکتر حسین امیدی - آقای محمد واشقانی فراهانی - خانم مهرناز احمدی - دکتر پرویز انصاری راد - دکتر ایوب ابراهیمی
دکتر علی الماسی - دکتر احترام ابراهیمی

ارتباط با مدیریت همکاری ها و ارتباطات علمی و بین المللی دانشگاه

International.fteu@gmail.com
international@cfu.ac.ir
<https://cfu.ac.ir/en>
<https://cfu.ac.ir/ISCU>

تلفن : ۰۲۱-۸۷۷۵۱۲۳۷ ۰۲۱-۸۷۷۵۱۳۶۹ ۰۲۱-۸۷۷۵۱۱۵۸

سخن سر دبیر

بر اساس اسناد بالادستی، چشم انداز پژوهش و فناوری دانشگاه تراز جمهوری اسلامی ایران پیشتازی در عرصه تولید و گسترش مرزهای دانش و علوم کاربردی و کارآمد مبتنی بر آموزه های دینی و وحیانی با مرجعیت علمی و فرهنگی در جهان اسلام و نهضت نرم افزاری «با توانایی جذب و تربیت محققانی نوآور و توانمند در حل و تحلیل چالش های علمی و بین المللی و دانشمندی برتر در عرصه های مورد نیاز کشور و منطقه و متعامل با حوزه است. دانشگاه فرهنگیان از وظایف خود در قبال احیای هویت تمدن ساز اسلامی - ایرانی با ارتقاء روحیه خودباوری و نفی انفعال و خودباختگی در مقابل تمدن غرب آگاه است و فعالیت های خود را با انطباق کامل و پیروی از مفاد اسناد بالادستی پیش می برد. برخی از مهمترین اولویت های مدیریت همکاری ها و ارتباطات علمی و بین المللی دانشگاه فرهنگیان عبارتند از:

- * ایجاد سازوکار کارآمد به منظور پژوهش مستمر و رصد تحولات تمدن غرب و غرب شناسی با هدف تعامل انتقادی با آن براساس معیارهای عقلانیت اسلامی،
- * شناسایی و استفاده از ظرفیت های دانشگاه ها و نهادها در حوزه فعالیت های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در عرصه بین المللی،
- * ایجاد ساختارهای کارآمد و اثربخش جهت توسعه هماهنگی و هم افزایی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در عرصه بین المللی،
- * توسعه تعامل با دانشگاه های جهان اسلام و استفاده مؤثر از تعاملات علمی - بین المللی در جهت مشارکت فعال و مؤثر در عرصه های فرهنگی - سیاسی و اجتماعی و کسب تجربیات بین المللی،
- * رصد آخرین دستاوردهای علمی بشر و بهره گیری از آنها متناسب با ارزش های اسلامی برای استفاده در مراکز آموزش عالی،
- * تعامل علمی و هدفمند با مراکز آموزشی، پژوهشی و فناوری معتبر بین المللی به ویژه در جهان اسلام،
- * ایجاد سازوکار مناسب و هدفمند برای ارتباط مستمر با دانش آموختگان خارجی پس از فراغت از تحصیل،
- * برنامه ریزی برای رصد علم و فناوری در سطح ملی و جهانی با تأکید بر آینده پژوهی،
- * تدوین سازوکارهای عملیاتی برای تشکیل گروه های تحقیقاتی با تعامل بین متخصصان حوزوی و دانشگاهی و همکاری پژوهشی مشترک و شبکه سازی درجهان اسلام و توسعه در عرصه بین المللی،
- * ایجاد شبکه های پژوهشی ملی، منطقه ای و بین المللی برای انتشار و تبادل دانش و فناوری متناسب با اولویت تولید دانش تمدن ایرانی اسلامی و بهره گیری از فرصت های جهانی،
- * تدوین شاخص ها و معیارهای علم و فناوری مبتنی بر آموزه های اسلامی و شاخص های علم سنجی و اعتبارسنجی در راستای مرجعیت علمی کشور،
- * نقش آفرینی فعال دانشگاه ها در عرصه های علمی و فرهنگی در سطح بین الملل با اولویت تعامل با دانشگاه های جهان اسلام،
- * معرفی توانمندی های دانشگاه های کشور و ایجاد ظرفیت های لازم جهت نقش آفرینی در سطح بین المللی برای جذب نخبگان علمی، دانشجویان، اساتید و پژوهشگران از سراسر جهان،
- * تقویت حضور دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی در مجامع، نهادها و انجمن های بین المللی با رعایت مصالح کشور
- * تعامل و همکاری با دانشگاه های معتبر جهان در راستای ارتقاء وضعیت علمی کشور با اولویت دانشگاه های جهان اسلام.

گزارش مصور از پنجمین اجلاس معاونان و رهبران آموزش عالی کشورهای اسلامی عضو آیسسکو

۱۹ الی ۲۰ مارس ۲۰۲۳ مصادف با ۲۸ الی ۲۹
اسفند ۱۴۰۱، اسلام آباد، پاکستان

این اجلاس ۲ روزه با حضور بیش از ۳۰۰ نفر از رهبران آموزش عالی کشورهای اسلامی برگزار شد و آقای دکتر رضامراد صحرایی به عنوان نماینده آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران در آن حضور یافت. این رویداد بین المللی فرصتی مغتنم برای به اشتراک گذاری تجربیات، شبکه سازی، تجميع منابع، تقویت همکاری ها، تقویت شبکه های تعالی و گفتگو در مورد آینده آموزش عالی در جهان اسلام را فراهم آورد تا شرکت کنندگان بتوانند طرح ها، برنامه ها و اهداف آموزش عالی مربوطه را ترسیم کنند.

دیدار با مدیر کل سازمان آیسسکو و ارائه نظرات کارشناسی جهت توسعه تعامل بین دانشگاهی کشورهای اسلامی به عنوان صلح آمیز ترین نقطه آغاز تعامل دوجانبه و چند جانبه.

انعکاس اخبار اجلاس در روزنامه ها و وبسایت های خبری بین المللی با درج تصویر حاضران در اجلاس و حضور پر رنگ و موثر نماینده جمهوری اسلامی ایران

PAKISTAN TODAY

ISLAMIC FORUM OF ISLAMIC COUNTRIES BOUND
Need to develop framework for mutual recognition of degrees among

The Islamic World Leaders' Forum 2023, held in Islamabad, Pakistan, has concluded with a focus on strengthening ties between Islamic countries. The forum discussed the need to develop a framework for mutual recognition of degrees among member states.

حاضران در این اجلاس در ۴ حوزه تخصصی و ۱۳ مبحث به قرار زیر نظرات و پیشنهادات خود را به اشتراک گذاشتند.

۱. ایجاد تحول در دانشکده های سنتی
- * نوسازی برنامه های درسی و اصلاح مهارت های معلمان
- * فناوری های نوین در یادگیری
- * تقویت آموزش مبتنی بر مهارت و اشتغالزایی فارغ التحصیلان
۲. بهبود آموزش آنلاین
- * تلفیق آموزش عالی حضوری و برخط-یافتن حالت مناسبی از آموزش ترکیبی
- * تعالی برنامه ها، محتوا، روش های آموزشی برخط، کار آزمایشگاهی و عملی (آزمایشگاه مجازی)، ارزیابی و غیره
- * مدیریت و تضمین کیفیت
- * دیدگاه دانش آموزان؛ دامنه توجه، توسعه اجتماعی و غیره
۳. ابزارهای نوآوری و تجاری سازی فناوری
- * ظرفیت سازی برای ICT در آموزش و پژوهش، فن آوری تحول آفرین برای راه حل های برتر، نوآورانه و غیره
- * شبکه آموزش و پژوهش اسلامی
- * انتقال دانش، آموزش و توسعه.
۴. تشکیل بازگشایی آموزش عالی برای دانشجویان بین المللی
- * شناسایی متقابل صلاحیت ها
- * بورسیه، تبادل دانشجو و اساتید
- * سرمایه گذاری مشترک و همکاری برای آینده

نماینده جمهوری اسلامی ایران با حضور در پنل های تخصصی، ضمن اعلام پیام صلح و دوستی، برخی از نوآوری ها و ابتکارات آموزش عالی در ایران و پیام های وزارتین عتف و آپ را مطرح نمود که با استقبال مخاطبان روبرو شد.

مَنْظَمَةُ الْعَالَمِ الْإِسْلَامِيِّ لِلتَّحْقِيقِ وَالْعِلْمِ وَالْثَّقَافَةِ
ISLAMIC WORLD EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION
ORGANISATION DU MONDE ISLAMIQUE POUR L'ÉDUCATION, LES SCIENCES ET LA CULTURE

آشنایی با سازمان جهانی اسلامی برای آموزش و پرورش، علوم و فرهنگ (ICESCO)

عضو و خارج از آنها و بهره‌گیری بیشتر از فرهنگ اسلامی، تأکید بر ویژگی‌های آن و تبلیغ نقاط عطف آن در مطالعات فکری، پژوهش‌های علمی و برنامه‌های آموزشی

* فعالیت در ایجاد تکامل متقابل و هماهنگی میان نظام‌های آموزشی کشورهای عضو

* حمایت از تلاش‌های آموزشی، علمی و فرهنگی موسسه‌های مسلمانان در کشورهای غیرعضو آیسسکو

تشکیلات سازمان:

آیسسکو از تشکیلات ذیل برخوردار است:

- الف- مجمع عمومی
- ب- شورای اجرایی
- ج- مدیریت کل

مجمع عمومی:

این مجمع از نمایندگان کشورهای عضو آیسسکو تشکیل می‌شود که توسط دولتهای خود انتخاب گردیده‌اند.

از جمله وظایف مجمع عمومی، انتخاب مدیر کل آیسسکو برای یک دوره سه ساله قابل تمدید برای دو دوره دیگر براساس پیشنهاد شورای اجرایی، تعیین سیاست‌ها و خط مشی‌های کلی سازمان و برآورد بودجه اجرایی طرح‌ها بستن حسابها می‌باشد.

آیسسکو سازمان تخصصی بین المللی است که در چارچوب سازمان کنفرانس اسلامی در حوزه‌های آموزش، علوم، فرهنگ، و ارتباطات فعالیت دارد. آیسسکو در ماه ژانویه سال ۱۹۸۱ میلادی تاسیس شد و مقر آن در شهر رباط پایتخت کشور پادشاهی مغرب است.

اهداف آیسسکو:

- * تقویت، گسترش و تحکیم همکاری میان کشورهای عضو در زمینه آموزش، علوم، فرهنگ و ارتباطات و نیز توسعه و ارتقاء این زمینه‌ها در چارچوب مرجع تمدن جهان اسلام و در پرتو ارزش‌ها و آرمان‌های انسانی، اسلامی
- * تحکیم تفاهم میام ملتها درون و بیرون از کشورهای عضو و کمک به تحقق صلح و امنیت جهانی با بهره‌گیری از شیوه‌های مختلف بویژه از طریق آموزش، علوم، فرهنگ و ارتباطات
- * شناساندن چهره واقعی اسلام و فرهنگ اسلامی به جهانیان، ترویج گفتگو میان تمدنها، فرهنگها، مذاهب و فعالیت برای گسترش ارزشهای عدالت و صلح همراه با اصول آزادی و حقوق بشر مطابق با چشم‌انداز تمدن اسلامی
- * ترویج و گسترش همکاریهای فرهنگی و حمایت از تنوع فرهنگی کشورهای عضو و همچنین حفظ هویت فرهنگی و صیانت از استقلال اندیشه
- * تحکیم و تکامل گرایی و هماهنگی میان موسسه‌های تخصصی سازمان کنفرانس اسلامی در حوزه‌های آموزش، علوم، فرهنگ و ارتباطات و میان کشورهای عضو آیسسکو و تقویت همکاری و مشارکت با موسسه‌های مشابه دولتی و غیر دولتی دارای منافع مشترک در درون کشورهای

دکتر سالم محمد المالك از ۲۰۱۹ تاکنون

عضویت در آیسسکو:

بر اساس منشور آیسسکو هر کشوری که عضو سازمان همکاری اسلامی است پس از امضای رسمی منشور و بعد از طی و کامل نمودن مراحل قانونی عضویت و اعلام و موافقت مکتوب اداره کل آیسسکو به عضویت این سازمان در می آید. از میان ۵۷ کشور عضو سازمان همکاری اسلامی ۵۴ کشور عضو آیسسکو هستند. ۳ کشور روسیه، تایلند و جمهوری قبرس شمالی اعضای ناظر می باشند.

واحدهای سازمانی:

الف) بخش آموزش

این بخش از ۵ واحد تشکیل شده است:

۱. واحد آموزش اسلامی، زبان عربی و زبانهای ملل مسلمان
۲. واحد آموزش برای همه، سواد آموزی و آموزش بزرگسالان
۳. واحد برنامه ریزی، تحقیق و فناوری آموزشی
۴. واحد نظام آموزشی، مسائل جامعه و توسعه پایدار
۵. واحد آموزش عالی و تحقیقات علمی

ب) بخش علوم

این بخش از پنج واحد تشکیل شده است:

۱. مرکز ترویج تحقیقات علمی
۲. واحد مهندسی و فناوری
۳. واحد آموزش علمی و فناوری
۴. واحد محیط زیست و منابع طبیعی پایدار
۵. واحد علوم اجتماعی و انسانی

ج) بخش فرهنگ و ارتباطات

این بخش از پنج واحد ذیل تشکیل شده است:

۱. واحد سیاستهای فرهنگی
۲. واحد میراث و تنوع فرهنگی
۳. واحد صنایع فرهنگی، حق نشر و سرمایه فکری
۴. واحد امور زنان، کودکان و جوانان
۵. واحد اطلاعات و ارتباطات

د) مرکز برنامه ریزی، اطلاعات و اسناد

شورای اجرایی:

شورای اجرایی از ترکیب یک نماینده از هر کشور عضو تشکیل می شود.

برخی وظایف شورای اجرایی:

- * بررسی گزارش پیشرفت برنامه ها و فعالیتهای سازمان واصله از سوی مدیرکل، تأیید و ارائه آن به مجمع عمومی جهت تصویب
- * بررسی طرحهای اجرایی و بودجه آیسسکو، تأیید آنها و تسلیم به مجمع عمومی جهت تصویب
- * تنظیم پیش نویس دستور کار جلسه مجمع عمومی
- * بررسی نامزدهای پست مدیر کلی آیسسکو و ارائه پیشنهادات و توصیه های مربوط به مجمع عمومی
- * تأیید انتصاب معاون مدیر کل پیشنهادی مدیر کل برای یک دوره سه ساله و قابل تجدید برای یک دوره دیگر

مدیر کل:

مدیر کل رئیس تشکیلات اداری سازمان اسلامی (آیسسکو) بوده و در مقابل شورای اجرایی و مجمع عمومی پاسخگو خواهد بود. کلیه کارکنان مدیریت کل مستقیماً تحت نظر مدیر کل انجام وظیفه می نمایند.

زبان اداری:

زبانهای کاری سازمان آیسسکو به ترتیب عربی، انگلیسی و فرانسه می باشد.

مدیران کل آیسسکو از زمان تأسیس:

پروفسور عبدالهادی بوتالب ۱۹۸۲-۱۹۹۱

دکتر عبدالعزیز بن عثمان التویجری ۲۰۱۹-۱۹۹۱

- * شورای مشورتی برای توسعه آموزش در جهان اسلام
- * دفتر اجرایی اسلامی برای محیط زیست
- * کمیته کارشناسان باستان شناسی ایسکو
- * کمیته میراث جهانی اسلامی
- * شبکه دانشمندان زن در جهان اسلام
- * شبکه تحقیق و آموزش اسلامی

جوایز سازمان آیسیکو در علم و فناوری، خلاقیت ادبی و فرهنگی، سواد آموزی و رسانه ها: آیسیکو هر ساله تعدادی جایزه به افراد متخصص واجد شرایط در بخشهای علوم پایه، علوم تطبیقی و فناوری، پژوهشهای آموزشی دانشگاهی مرتبط با پیوند آموزش عالی و بازار کار، و جوانان با استعداد در زمینه ی شعر و ادبیات، افراد دارای نیازهای ویژه، و همچنین به سازمانها و نهادهای مدنی بخش خصوصی که موفقیتهای ویژه ای در زمینه ی ریشه کن نمودن بی سوادی دارند و نیز پژوهشگران عرصه رسانه اختصاص میدهد.

سایر فعالیت های آیسیکو

- * مشارکت در موضوعات گفتگوی فرهنگ ها و اتحاد تمدن ها و انتشار فرهنگ صلح
- * همکاری با دپارتمان القدس الشریف در اداره کل فرهنگ جهت حمایت مالی و فنی، آموزشی و توانبخشی
- * تلاش های آیسیکو برای اصلاح اطلاعات در مورد اسلام، و انتشار ارزشهای واقعی اسلام و تمدن اسلامی

این مرکز از سه واحد ذیل تشکیل می شود:

۱. واحد برنامه ریزی راهبردی
۲. واحد فناوری اطلاعات و ارتباطات
۳. واحد مستندسازی، نشر و توزیع

ه) بخش همکاری ها و روابط خارجی

این بخش از چهار واحد تخصصی ذیل تشکیل می شود:

۱. واحد همکاری و روابط با سازمانهای بین المللی
۲. واحد همکاری و روابط با سازمانهای عربی و اسلامی
۳. واحد همکاری و روابط با کمیسیون های ملی
۴. واحد برنامه های ویژه
- ۱-۴ دفتر برنامه های قدس
- ۲-۴ دفتر امور بلایا و موارد اضطراری

ارکان فرعی سازمان آیسیکو :

این نهادها زیر نظر سازمان آیسیکو فعالیت می کنند که مهمترین آنها عبارتند از:

- * فدراسیون دانشگاه های جهان اسلام (FUTW)
- * نهاد اسلامی اخلاقیات در علوم و فناوری (IBEST)
- * مرکز ترویج تحقیقات علمی آیسیکو (ICPSR)
- * شورای مشورتی توسعه فرهنگی در جهان اسلام
- * شورای مشورتی برای آموزش عالی، تحقیقات علمی و نوآوری
- * شورای عالی مشورتی تقریب مذاهب اسلامی
- * شورای عالی تربیت و فرهنگ برای مسلمانان خارج از جهان اسلام

آن (science) معادل علوم تجربی در نظر گرفته می‌شود که به دانش روشمند که هدف آن تحقیق و پژوهش در خصوص حقایق، واقعیت های جهان طبیعی و جامعه اسلامی اطلاق می شود (گلشنی، ۱۳۸۰).

کتاب های درسی علوم تجربی در ایران بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامه درسی ملی بر سه محور دانستنی ها، مهارت های معلمی، نگرش ارزشی و اخلاقی و تداوم تربیت متمرکز شده است. جهت تحقق اهداف درس علوم تجربی، واحدهای یادگیری آن بر اساس موقعیت های یادگیری، رویکرد زمینه محور، فعالیت های یادگیری و رویکرد فطرت گرایی توحیدی تدوین شده است تا یافته های کلاس درس به صورت پیامد محور به واقعیت بیرونی ارتباط داده شود. دانش آموزان در یادگیری مشارکت فعال داشته و به تمرین مهارت تفکر، مشاهده و حل مسأله می پردازند. از طریق مهارت های تفکر، نقد، تحلیل و استدلال به درک عالم هستی و چگونگی ارتباط با خلقت، خلق و نحوه کاربرد علم هدایت می شوند. رویکردهای آموزش کشورهای همسایه عربستان، ترکیه، کویت، عمان و کشورهای دور مالزی، ژاپن، هند، آمریکا، آلمان و فرانسه همگی بر مشارکت فعال دانش آموزان تاکید دارند و تفاوت در اجرای فرآیندهای یاددهی و یادگیری توسط معلمان است. به عنوان مثال در ژاپن بیشتر به درس پژوهی می پردازند و معلمان بیشتر حل مسأله را در کلاس درس به اجرا می گذارند (یزدان پناه و مرزوقی، ۱۴۰۱).

کتابهای علوم تجربی کشورهای ایران، ژاپن، آلمان، انگلستان، فرانسه و آمریکا رویکرد فعال و پژوهش محور دارند ولی در کتابهای درسی علوم ژاپن و آمریکا تاکید بیشتری به پژوهش و حل مسأله می شود.

بررسی ها نشان می دهد که کتاب های علوم تجربی کشور مالزی فعالیت محور و بر اساس توانایی دانش آموزان همراه با ارائه آزمایش های ساده و کاربردی و تصاویر جذاب تدوین شده است. کتاب های علوم تجربی کشور عربستان موضوع محور و پیچیده است. کتاب های درسی کشور ترکیه با توجه به تصاویر جذاب در ایجاد انگیزه و نشاط دانش آموزان نقش خوبی دارد.

در مجموع همپوشانی کتاب های درسی علوم تجربی در اهداف آن که کسب دانستنی ها، مهارت های یادگیری و زندگی است بسیار زیاد است و تفاوت در نحوه ارائه فعالیت ها و چگونگی مشارکت دانش آموزان در فرآیندهای یاددهی و یادگیری است.

دکتر پرویز انصاری راد
عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

علوم تجربی یکی از دانش ها و معرفت های بشری است که در آموزش و پرورش و پیشرفت علمی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه بسیار تاثیرگذار است. کشورهایی که آموزش علوم تجربی در اولویت آنها بوده پیشرفت همه جانبه ای را داشته اند، چرا که آموزش علوم جایگاه فرهنگی و اجتماعی جامعه را ارتقاء می دهد.

همچنین پیشرفت سریع و شکفت انگیز علوم تجربی و کاربرد آن از درک واقعیت های نظام هستی و کل مسائل زندگی بشری در خصوص فرهنگ، سلامت و ... حکایت دارد.

آموزش علوم از سه منبع فلسفه آموزش، روانشناسی یادگیری (PCK) و اهداف آموزش متأثر است (کارتیس، ۱۹۶۸)

هدف آموزش علوم تجربی آموزش پدیده هایی است که دانش آموزان در زندگی روزانه مشاهده می کنند.

در نظام های آموزشی دنیا، آموزش علوم جایگاه ویژه ای دارد. کوبرن استاد آموزش علوم در دانشگاه ایالتی آریزونا علم آموزش را مختص علوم می داند که علاوه بر مفاهیم علوم تجربی و کسب سواد علمی فناوری، چگونگی حل مسأله و راه یادگیری را به دانش آموزان نشان می دهد (کوبرن، ۲۰۰۶).

در ابتدای قرن شانزدهم میلادی، علوم نظری و عملی دو مسیر جداگانه ای را طی می کردند. مسیر اندیشه و عمل مجزا بود. تا قبل از رنسانس واژه علم به معنی آگاهی در مقابل جهل تفسیر می شد. ولی با پیشرفت علوم در زمینه های مختلف و انجام پژوهش و اکتشافات، نیاز به جنبه های عملی و تجربی علوم مورد توجه قرار گرفت و واژه علم (science) در جهان مطرح شد. علم به معنای تام معادل دانش و آگاهی است و علم به معنای خاص

دپلماسی علم و فناوری: فرصتی بی نظیر با اثری ماندگار در اختیار جامعه علمی کشور

دکتر ایوب ابراهیمی

سرپرست معاونت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه فرهنگیان

و فناوری» شناخته می‌شود که به اقتضای ساخت، شکل، محتوا و نوع کنش منحصر به فردش مقوله‌ای جداگانه با اثر متفاوت محسوب می‌شود. همکاری‌های نزدیک میان ملت‌ها، نخبگان، متخصصان، استادان، پژوهشگران، دانشگاه‌ها و مراکز علمی، سازمان‌های دولتی و غیردولتی دانش بنیان و علم محور در کشورهای مختلف از حیث ویژگی اشتراک جهانی، فراگیر و محکم زبان علم و دانش، راه را برای عرض اندام دیپلماسی علم و فناوری هموار می‌سازد و این ظرفیت بزرگ را برای کنشگران آن فراهم می‌نماید.

دوسویه بودن این پدیده نیز باعث شده که «دیپلماسی» و «علم و فناوری» در خدمت یکدیگر قرار گرفته و همدیگر را تقویت نمایند. این تعامل دو وجهی علم و دیپلماسی باعث تبلور مزیت رقابتی «قدرت‌زایی» و «ثروت آفرینی» آن در مقایسه با سایر عرصه‌های سیاست‌ورزی تک محوری و یا علم گرایی محض شده است.

اثر متمایز کننده و قوی دیپلماسی علم و فناوری نسبت به تعاملات علمی و یا دیپلماسی از ترکیب واژه‌های آن به خوبی هویدا است: وقتی جنبه نرم افزاری قدرت یک کشور بر جنبه سخت افزاری آن بچربد، «قدرت نرم» و نفوذ در جوامع هدف که ماندگاری آن پایدارتر، برد آن دورتر و دایره آن گسترده‌تر است، به ابزار توانمندی و برگ برنده آن کشور تبدیل می‌شود که این خود یکی از

رواج مقوله «دیپلماسی علم و فناوری» در دهه‌های اخیر به این معنی نیست که تا پیش از این زمان، کاربرد و یا اهمیتی نداشته است؛ بلکه این مؤلفه همانند بسیاری از حوزه‌های علوم انسانی، علی‌رغم کاربرد ضمنی، نمود آشکاری نداشته و اینک حسب ضرورت دنیای پیچیده و درهم تنیده جدید و گسترش ارتباطات فرامرزی به عنوان یک شاخه مستقل شناخته شده است. نخستین بار در سال ۲۰۰۸ میلادی، انجمن سلطنتی بریتانیا با انتشار گزارشی تحت عنوان «به سوی تقویت دیپلماسی علم و فناوری» به این مقوله پرداخت و پس از آن بود که در باب اهمیت، کاربرد، تعریف و تبیین آن فعالیت‌های منسجم و چارچوب دار و گفتمان جدیدی شکل گرفت.

اگر بخواهیم تعریف دقیقی از دیپلماسی علم و فناوری ارائه دهیم، نیازمند بررسی ریشه، تاریخچه و اجزا آن هستیم که قطعاً در این مقال نمی‌گنجد؛ اما به طور کلی و به اختصار می‌توان اظهار داشت: تعاملات علمی و فناوری را که با سیاست خارجی یک کشور عجین شده و به نوعی از آن تأثیر و تأثر ببذیرد، دیپلماسی علم و فناوری می‌نامند که همین مشخصه، وجه افتراق بین تعاملات علم و فناوری و دیپلماسی علم و فناوری را رقم می‌زند. بنابراین اگر تعامل علمی و فناوری دارای هدف و اثر سیاسی باشد و یا در بستر مناسبات سیاسی رخ دهد به عنوان «دیپلماسی علم

کاربردهای دیپلماسی علم و فناوری است. از طرفی، مزیت رقابتی یک کشور در میزان بهره آن از علم و فناوری پیشرفته، پایدار و درونزا و استفاده از آن برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی و یا استفاده از ظرفیت دیپلماسی در راه پیشرفت‌های علمی است. اگر «اقتناع» را مهمترین دستاورد و ویژگی دیپلماسی بدانیم، اقتناع علمی را می‌توان یکی از پیامدهای دیپلماسی مورد بحث ما برشمرد که البته تأثیرگذاری آن به مراتب بیشتر است چون علم زبان مشترک و مقوله مورد اجماع جهانی است و گستره پهناور و قلمرو تسخیر نشدنی فناوری به توصیه‌های سیاستی قدرت اقتناع و مشروعیت بیشتری می‌دهد و با تبدیل منابع قدرت به قدرت حقیقی یک کشور را در میان هم قطارانش، سرآمدتر می‌کند. بنابراین اغراق نیست اگر این حوزه را قلب تپنده سیاست خارجی یک کشور بنامیم که خون تازه را به کالبد و تمامی ارگان‌های آن پمپاژ می‌کند. از اینروست که اکثر کشورهای پیشرو با تلاش وقفه‌ناپذیری برای ربودن گوی سبقت از سایرین، سعی در تقویت این جنبه از سیاست خارجی دارند و با استفاده از این اهرم مقاصد خود را در سایر کشورها دنبال می‌کنند و در میدان بین‌المللی بر مدار آن حرکت می‌نمایند.

قابلیت ایجاد و فعالیت دارد. همچنین بازریابی برای محصولات علمی و فناورانه یکی دیگر از خدمات دیپلماسی برای پیشبرد علم و فناوری است؛ ج) علم برای دیپلماسی؛ که وظیفه آن ترویج جهانی صلح آمیزتر از طریق همکاری‌های علمی است و یا استفاده از قدرت علم برای پیشبرد اهداف سیاسی برون‌مرزی یک کشور است. بنابراین دیپلماسی علم و فناوری ظرفیت بسیار بزرگ و قابلیت‌داری در اختیار یک کشور قرار می‌دهد تا سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، برنامه‌های راهبردهای و فعالیت‌های عملیاتی خود را با توجه به ظرفیت‌های آن تنظیم نموده و سایر حوزه‌ها را از قیل آن منتفع سازد. از جمله این ظرفیت‌ها می‌توان به این موارد اشاره نمود: پرداختن به چالش‌های جهانی همانند راه‌های مبارزه با همه‌گیری‌ها، تغییرات آب و هوایی و ... از طریق ایجاد شبکه‌ها و مؤسسات چند دولتی؛ ظرفیت‌سازی، مخاطب‌شناسی و مخاطب‌یابی، شبکه‌سازی و نمایش دستاوردها در نمایشگاه‌های علم و فناوری بین‌المللی؛ استفاده از چهره‌های بین‌المللی برای ترویج و نشر دستاوردهای علمی؛ برگزاری، عضویت و حضور در کنفرانس‌ها و مجامع بین‌المللی و حضور در کارگاه‌های بین‌المللی برای استفاده از آخرین دستاوردهای علمی و یا نمایش قدرت یک کشور در این زمینه؛

به طور اجمالی سه وجه کاربردی این نوع از دیپلماسی را می‌توان به این صورت برشمرد: الف) علم در دیپلماسی؛ که به تعبیری، استفاده از توصیه‌های علمی برای تصمیم‌گیری در سیاست خارجی است؛ ب) دیپلماسی برای علم؛ مصداق آن مؤسسات تحقیقاتی در مقیاس بزرگ است که با توجه به هزینه و میزان منابع صرف شده در آنها، صرفاً از طریق همکاری بین‌تعدادی از کشورها

اعزام دیپلمات‌ها و وابسته‌های علمی به سایر کشورها برای ایجاد بسترهای همکاری بین‌دولتی و گسترش ارتباطات علمی فناوری با کشورهای هدف؛ تنظیم استانداردهای بین‌المللی؛ تحرک علمی (دانشجویان و استادان)؛ انعقاد تفاهم‌نامه‌های علمی- فرهنگی و پژوهشی؛ استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی که محل اصلی چندجانبه‌گرایی علمی و تبادلات علم و فناوری هستند مانند

هیأت علمی و دانشجویان متعهد و وطن پرست را مکلف نموده است تا با تمام توان در حوزه تخصصی مربوطه در ساخت جامعه ارزشمدار و علمی دانشگاه‌ها در اندازه‌ها و مقادیر جهانی، میادین علمی و فناوری بزرگ جهان را فتح نموده و راه را بر میدان‌داری ارباب قدرت در نظام سلطه که با استفاده از اهرم فشار توانمندی‌های علمی در اختیار و انحصار خود سعی در تحت فشار قرار دادن سایر جوامع مظلوم و ستمدیده دارند، ببندند. یکی از کارکردهای توانمندی علمی در عرصه بین الملل، تضمین امنیت، سلامت و قدرت نرم یک کشور است و خنثی کننده تحریم‌هایی است که به بهانه‌های مختلف به عنوان ابزار تهدید و تحدید علیه کشورها استفاده می‌شود. علاوه بر آن صدور ارزش‌های اسلامی و انقلابی که همواره یکی از آرمان‌های حاکمان نظام و امت اسلامی بوده است، با زبان همه‌پذیر و اقناع کننده علم و با استفاده از نوآوری‌های فناوریانه بیش از پیش قابلیت تحقق می‌یابد. البته ناگفته پیداست که نظام سلطه، اقتدار علمی کشورهای ظلم ستیز را برناتافته و با حربه‌های مختلف سعی در متوقف ساختن قطار حرکت علمی کشورها به ویژه کشور عزیزمان را دارند. ترور دانشمندان کشور و یا ضعیف انگاشتن یافته‌ها و دستاوردهای علمی و نامید ساختن جوانان ما مثال‌های بارزی برای اثبات این مدعاست.

کلام آخر این که دانشگاه با تمام منابع و مخاطبان و ذینفعانش میدانی وسیع و سلاحی قوی به نام دیپلماسی علم و فناوری در اختیار دارد که می‌تواند با استفاده از آن دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی کشور را به نحو مطلوب و پایداری متأثر نماید و اقتدار میهن کهن، پرافتخار و بزرگمان را به رخ جهانیان بکشد.

سازمان علمی، آموزشی فرهنگی یونسکو، مجمع جهانی علم، آکادمی جهانی علوم، سازمان علمی، فرهنگی آموزشی جهان اسلام (آی‌سسکو) برای رفع چالش‌های کلان و بین المللی؛ ارائه‌دهیافتهایی برای برون رفت از مسائل مربوط به حوزه پناهندگان و مهاجران با استفاده از ظرفیت آژانس های حامی پناهندگان؛ اعطای بورس‌های تحصیلی به دانشجویان و استادان برای بهره‌مندی از فرصت مطالعاتی در کشورهایی که دانش و فناوری خاصی را در انحصار خود دارند، انجام پژوهش های مشترک دانشجویی و بین اعضا هیأت علمی از چند کشور که دارای یک رشته تخصصی مشترک هستند و سایر ظرفیت‌ها که هر روز جنبه جدیدی از آن ظهور و بروز می‌یابد.

در این میان نقش دانشجویان، بویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی، استادان دانشگاه، پژوهشگران، مدیران دانشگاهی چشمگیرتر است به نحوی که می‌توانند هم از ظرفیت دیپلماسی علم و فناوری بهره‌مند شوند و هم در راه اعتلای آن بکوشند و با ایجاد شبکه‌های علمی پویا و توانمند، با جامعه علمی جهانی و بین‌المللی روابط پویا و پایدار برقرار نمایند. در این میان دیپلمات‌ها یا وابسته های علمی این ظرفیت را ایجاد خواهند کرد که پیوند علمی بین کشور میزبان و کشور خود را برقرار نمایند به شرطی که خود واجد شرایط باشند.

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی هم می‌توانند با برطرف ساختن محدودیت‌های ساختاری و مالی، با فرهنگ‌سازی مناسب و با استفاده از روحیه تحول‌گرایی نخبگان و قابلیت پویایی محیط دانشگاه در شکل‌گیری، ساختارسازی و گفت‌وگو سازی این مقوله نقش محوری داشته باشند.

در کشور ما نیز بر اهمیت دیپلماسی علم و فناوری به وضوح تأکید شده است. به گونه‌ای که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر اهمیت آن به عنوان یکی از منابع اقتدار جمهوری اسلامی ایران تأکید کرده است و در اعلام شعار چند سال به آن پرداخته است. همچنین اسناد بالادستی حوزه علم و فناوری نیز به این مقوله پرداخته‌اند. از اینرو دانشگاه‌ها و جامعه علمی کشور می‌توانند با استفاده از ظرفیت ایجاد شده و در سایه حمایت آشکار حاکمیت، در مسیر ارتقاء و تقویت دیپلماسی علم و فناوری نقش‌آفرینی مؤثری داشته باشند.

سال جاری نیز که با درایت مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) سال «تولید دانش بنیان و اشتغال آفرین» نامگذاری شده است، همه دانشگاهیان اعم از سیاستگذاران، برنامه‌ریزان، مجریان، اعضا

مسؤولیت پذیری اجتماعی

دکتر علی الماسی
استاد تمام دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه و
رئیس مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقاء سلامت

در این میان اگر بخواهیم تعریفی از پاسخگویی اجتماعی در حیطه سلامت را داشته باشیم، سازمان بهداشت جهانی پاسخگویی اجتماعی را در حیطه فعالیت های مرتبط با سلامت عمومی جامعه بصورت هدایت کلیه فعالیت های آموزشی، پژوهشی و خدماتی به سمت برطرف نمودن نگرانی ها و اولویت های سلامت در جامعه تحت پوشش تعریف می نماید.

مسؤولیت پذیری اجتماعی

۱ - نیازسنجی ۲ - برنامه ریزی ۳ - به روز رسانی برنامه ها

به معنی تلاش برای شناسایی نیازها و مشکلات جامعه است. برای نیل به این هدف سازمان باید بطور مداوم و با استفاده از روش های معتبر نیازسنجی اقداماتی را برای شناسایی نیازهای جامعه تحت پوشش خود در نظر داشته باشد و برای برطرف کردن مشکلات برنامه ریزی کند و با توجه به تغییر نیازها در جامعه برنامه های خود را به روز نماید. در زمینه آموزش علوم پزشکی این تلاش در رسالت و چشم انداز دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی نمایان می شود و دانشگاه واحدهایی را برای پایش مداوم مشکلات و نیازهای جامعه

در سالیان اخیر آموزش عالی به عنوان موتور محرکه اقتصادی و از مهمترین عوامل توسعه فرهنگی و اجتماعی کشورها به حساب می آید، پس با توجه به نقش مهم آموزش عالی و بطور اختصاصی نظام های آموزشی یا مراکز تعلیم و تربیت، مهارت افزایی در امور تولید، اداره امور، سلامت و توسعه جامعه، باید نظام آموزشی طوری برنامه ریزی شود تا هر چه بیشتر در جهت پاسخگویی به نیازهای جامعه حرکت کند.

پاسخگویی به نیازهای جامعه از طرف مراکز آموزش عالی یک چالش مهم و اساسی است، و ضرورت در این است که در صورت شکست یا عدم موفقیت دانشجویان در کسب صلاحیت لازم برای ارایه خدمت به جامعه چه کسی یا کسانی باید مسئول و پاسخگو باشند.

تعریف پاسخگویی عمومی یعنی اینکه افراد، گروه ها یا موسسات با پذیرش عواقب و پیامدهای مسئولیت خود باید به عموم ذینفعان سازمان پاسخگو باشند و در این فرایند باید به این سه عامل توجه داشت:

- * چه کسی باید پاسخگو باشد؟
- * در مقابل انجام چه وظایفی پاسخگو باشد؟
- * به چه کسانی پاسخگو باشد؟

پاسخگویی اجتماعی

علاوه بر احاطه بر دو مفهوم قبل یعنی شناسایی نیازها و مشکلات جامعه و برنامه ریزی و اجرای برنامه ها در سطح جامعه، سازمان باید میزان تأثیر اجرای برنامه های خود را در راستای برطرف کردن مشکلات جامعه ارزیابی کند. مراکز تعلیم و تربیت و دانشگاه ها در این سطح باید علاوه بر نیازسنجی و برنامه ریزی مناسب و اجرای برنامه ها در سطح جامعه با سایر سازمان ها و ارگان ها در جهت رفع نیازها و مشکلات مربوط به رفاه جامعه همکاری لازم را به عمل آورده و شواهدی را دال بر مؤثر بودن اقدامات صورت گرفته ارایه نمایند تا تأثیر اجرایی برنامه ها معلوم شده و میزان دستیابی به اهداف که همان رفع نیازهای همه جانبه جامعه است مشخص گردد.

مسئولیت پذیری اجتماعی
(Social Responsibility)

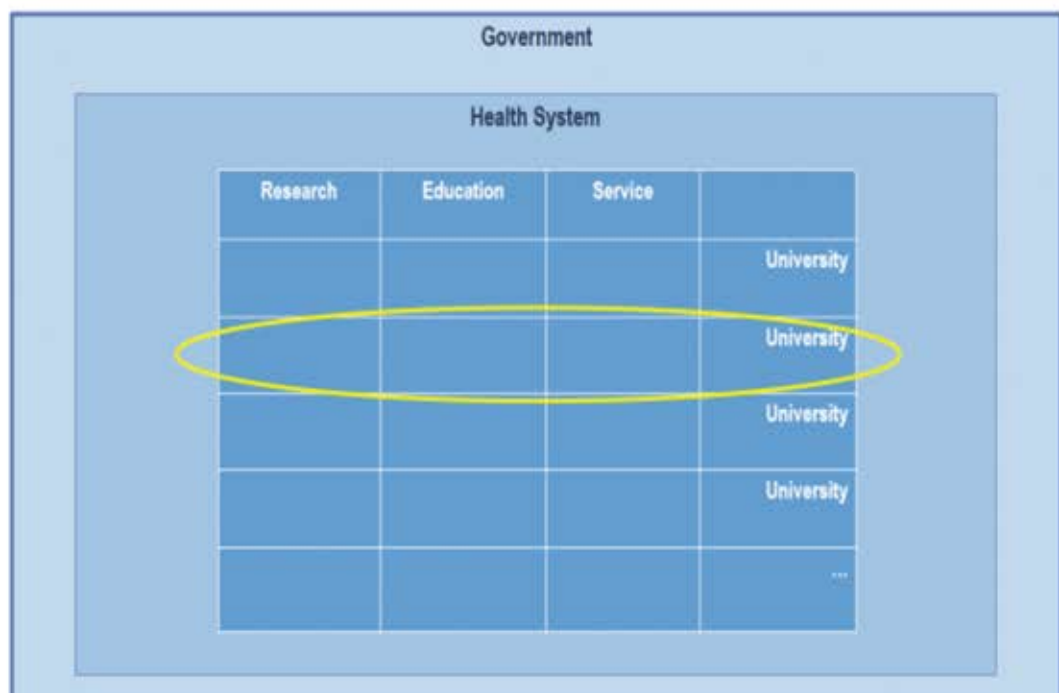
پاسخدهی اجتماعی
(Social Responsiveness)

پاسخگویی اجتماعی
(Social Accountability)

دارد و نیز توجه به این مشکلات در تمام برنامه های آموزشی در نظر گرفته می شود.

پاسخدهی اجتماعی

یعنی علاوه بر تشخیص نیازها و مشکلات جامعه و برنامه ریزی مناسب برای آنها، برنامه های طراحی شده بطور مؤثر در سطح جامعه اجرا گردد. در آموزش و پرورش نیز علاوه بر نیازسنجی از جامعه و برنامه ریزی آموزشی بر مبنای نیازسنجی انجام شده، باید برنامه های آموزشی تدوین شده در بطن جامعه اجرا شود و فراگیران به صورت زود هنگام با جامعه و مشکلات همه جانبه جامعه مواجهه داشته باشند، و در قالب برنامه های آموزشی برای رفع مشکلات جامعه تلاش کنند.

برنامه ها و چالشهای پیش روی پاسخگویی اجتماعی در حوزه آموزش

«بخش اول»

دکتر احترام ابراهیمی

پژوهشگر مرکز تحقیقات
توسعه اجتماعی و ارتقاء سلامت دانشگاه
علوم پزشکی کرمانشاه

چرا پاسخگویی اجتماعی مهم است

Figure 1 : Why is Social Accountability Important ?

- * اثر بخشی پاسخگویی اجتماعی طبق شواهد پژوهشی
- * بهبود حکمرانی، کاهش فساد در سیستمهای دولتی و تعمیق مردم سالاری
- * افزایش اثربخشی توسعه و حرکت در جهت توسعه پایدار
- * توانمندسازی شهروندان به ویژه گروههای به حاشیه رانده شده، آسیب پذیر و فقیر جامعه و شنیده شدن صدای آنها

سازو کارهای اجرای اقدامات پاسخگویی اجتماعی

ساز و کارهای سنتی (مبتنی بر فشار عمومی و تحریم): شامل انواع اقدامات تحت رهبری شهروندان یا جامعه مدنی مانند تظاهرات عمومی، اعتراضات، کمپین های حمایتی و دعاوی مربوط به منافع عمومی

پاسخگویی اجتماعی

تعریف کلی: پاسخگویی اجتماعی به عنوان رویکردی برای ایجاد پاسخگویی دولتها و سازمان ها که بر مشارکت مدنی متکی است، تعریف می شود و به طیف وسیعی از اقدامات و سازوکارها (فراتر از رای گیری و انتخابات) اطلاق می شود که شهروندان، جوامع، رسانه های مستقل و سازمان های جامعه مدنی می توانند از آنها برای پاسخگویی مقامات و کارمندان دولتی استفاده کنند.

* عاملی که پاسخگویی اجتماعی را از سایر مکانیسم های متعارف و سنتی پاسخگویی متمایز می کند، مشارکت مستقیم شهروندان در جهت رفع نیازهای جامعه است.

* این اقدامات پاسخگویی ناشی از فشار یا مشارکت شهروندان، سیستم حاکمیتی دولتها را تکمیل و تقویت می کنند و سبب جلوگیری از یکسویگری مدیران، بهبود خدمات عمومی و افزایش اعتماد عمومی به سازمانها و سیستم حاکمیتی می شود.

مکانیسم های پاسخگویی اجتماعی می توانند توسط دولت (عرضه محور)، شهروندان (تقاضا محور) یا هر دو راهداندازی و حمایت شوند.

با کنار هم قرار دادن سه مولفه صدا، پشتوانه اجرا و پاسخدهی، می توان گفت پاسخگویی اجتماعی شامل: صدای شهروندان آگاه است که به افرادی که دارای قابلیت های اجرایی هستند منتقل می شود تا ارائه دهندگان خدمات و مقامات محلی، پاسخگو باشند.

مهم ترین عوامل موثر بر "پاسخگویی اجتماعی"

(۱) زمینه سیاسی و فرهنگ

احتمال موفقیت طرح های پاسخگویی اجتماعی به شدت به تضمین حقوق اساسی سیاسی و مدنی شهروندان (از جمله آزادی بیان) و فرهنگ شفافیت سیاسی و قوانین حقوقی و اجتماعی آن جامعه بستگی دارد.

البته وجود زمینه نامطلوب به این معنی نیست که فعالیت های پاسخگویی اجتماعی نباید دنبال شود. بلکه در چنین شرایطی، باید خطراتی که پاسخگویی اجتماعی را تهدید می کند تجزیه و تحلیل شود و استراتژی های مناسب برای رسیدگی به موانع بالقوه بکار گرفته شود.

(۲) دسترسی به اطلاعات و معتبر بودن اسناد

در دسترس بودن و قابل اعتماد بودن اسناد و داده های عمومی برای ایجاد پاسخگویی اجتماعی ضروری است. در بسیاری از موارد ممکن است، تلاش های اولیه پاسخگویی اجتماعی نیاز به تمرکز بر تضمین قانون آزادی اطلاعات، رفع فقدان اراده سیاسی برای افشای اطلاعات مورد نیاز، یا تقویت ظرفیت فنی نهادهای عمومی برای ثبت، مدیریت و در دسترس قرار دادن داده های مرتبط باشد.

(۳) نقش رسانه ها

در بسیاری از کشورها، رسانه های مستقل نیروی پیشرو در اطلاع رسانی و آموزش شهروندان، نظارت بر عملکرد دولت و افشای تخلفات هستند. رسانه های سطح محلی (به ویژه رادیوهای خصوصی و محلی) ابزار مهمی را فراهم می کنند که از طریق آن شهروندان عادی می توانند نظرات خود را بیان کنند و در مورد مسائل عمومی بحث کنند. میزان مستقل بودن و کثرت گرایی مالک رسانه ها عوامل مهمی هستند که می توانند به پاسخگویی نظام حاکمیتی کمک کنند.

(۴) ظرفیت جامعه مدنی

سطح سازماندهی سازمان های مدنی، گستردگی اعضای آن ها، مهارت های فنی و دفاعی، ظرفیت بسیج کردن و استفاده مؤثر از رسانه ها، مشروعیت آنها از نظر مردم و سطح مسئولیت پذیری و پاسخگویی آنها به اعضای خود، همگی برای موفقیت فعالیت های پاسخگویی اجتماعی و رسیدن به یک فضا برای توانمندسازی جامعه مدنی و ایجاد نمودن ظرفیت (چه سازمانی و چه فنی) در سازمان های مدنی، ضروری است.

(۵) ظرفیت دولتی

وجود ظرفیت دولتی برای پاسخگویی به خواسته های

شهروندان شامل: توانایی تولید سوابق و حساب ها، ظرفیت واگذاری مؤثر اختیارات و منابع، تمایل و ظرفیت برای ایجاد مشارکت با شهروندان و وجود یک فرهنگ سیاسی یا اداری که به مفاهیم مربوط به پاسخگویی و عدالت بخشی عمومی اهمیت می دهد.

(۶) هم افزایی دولت و جامعه مدنی

معمولاً موفقیت طرح های پاسخگویی اجتماعی زمانی حاصل می شود که هم شهروندان و هم سیاستمداران و مقامات اداری همگی انگیزه ای برای اقدام داشته باشند. آکرمن (۲۰۰۴) می گوید: «اقدام یکجانبه دولت در زمینه پاسخگویی اجتماعی معمولاً به دستکاری ختم می شود، همچنین کنش اجتماعی یک جانبه اغلب به سرکوب و خشونت توسط دولت ختم می شود» و «مولدترین نتایج زمانی حاصل می شود که هر دو طرف به طور فعال در زمینه راه اندازی ابتکارات پاسخگویی اجتماعی مشارکت کنند». او تصریح می کند که چنین مشارکت متقابلی لزوماً به توافق و اعتماد بستگی ندارد و حتی «تعارض و سوء ظن» می تواند به هم افزایی مؤثر دولت-جامعه منجر شود. درس این است که ابتکارات پاسخگویی اجتماعی باید هم دست اندرکاران دولتی و هم جامعه مدنی را شامل شود و بر رابطه بین آنها تمرکز کند.

(۷) نهادینه سازی

با وجودی که ابتکارات پاسخگویی اجتماعی موقت یا یکبار، می تواند تفاوت ایجاد کند، اما تجربه نشان می دهد که تأثیر بیشتر و پایدارتر زمانی بدست می آید که مکانیسم های پاسخگویی اجتماعی «نهادینه» شوند - به عبارت دیگر، درون حاکمیت و جامعه مدنی جا بگیرند و به طور سیستماتیک بوسیله جامعه مدنی، دولت یا بوسیله ترکیبی از هر دوی آنها اجرا شوند. در نتیجه، فراتر از جستجوی نتایج عملیاتی خاص، ابتکارات پاسخگویی اجتماعی باید به دنبال فرصت هایی برای نهادینه کردن اصلاحات باشند.

در این رابطه ابتکارات پاسخگویی اجتماعی باید تغییرات نهادی مورد نیاز در سازمان های دولتی و خدمات عمومی را مشخص کنند (به عنوان مثال، تغییر در رفتار و نگرش کارکنان خط مقدم، وجود مشوق ها و تحریم های یک سازمان خاص، سبک مدیریت یا فرآیندهای تصمیم گیری و غیره).

آنها می توانند فراتر رفته و همچنین نقش کاتالیزوری را در ایجاد این تغییرات ایفا کنند (به عنوان مثال: راه اندازی سیستم های بازخورد و کمیته های شفافیت از طرف شهروندان برای تأثیر گذاری بر برنامه های محلی دولتها).

در صورت امکان، برای افزایش اثربخشی و پایداری بلندمدت ابتکارات پاسخگویی اجتماعی، نیاز است نهادینه سازی مکانیسم های مشارکتی؛ از سطح برنامه های محلی تا سطح کلان سیستم حاکمیتی، قانونی شود.

جایگاه معلم در کشور فنلاند

ادامه از شماره قبل

فقط قوی ترین ها

سازگار می شود. تمرکز بر بهترین ها در نحوه تربیت معلم در این دانشگاه ها متبلور است و دانشجویان در مورد نظریه آموزش و دانش محتوای آموزشی و همچنین دانش موضوعی خاص دانش افزایی می کنند. همچنین، پایان نامه کارشناسی ارشد خود را تکمیل می کنند تا توانایی خود را در انجام تحقیقات علمی و به کارگیری مهارت های تحلیلی و استدلالی نشان دهند. این مهارت ها با توجه به برنامه درسی ملی و برنامه های درسی محلی و آزادی قابل توجهی معلمان در تعیین نحوه و آنچه تدریس می کنند، بسیار مهم است.

در تربیت معلم و توسعه حرفه ای فنلاند، نمی خواهیم معلمان را آموزش دهیم که فقط ایده های دیگران را الگوبرداری می کنند یا فقط از آنها استفاده می کنند. به همین دلیل است که این نوع پژوهش در تربیت معلم ما بسیار مورد تاکید است. از معلمان انتظار نداریم که پژوهشگر به معنای کلاسیک باشند، بلکه می خواهیم آنها ذهنی انتقادی و تحلیلی متمرکز بر عملکرد خود داشته باشند، بتوانند ادبیات مرتبط را بخوانند یا در مورد ایده های مختلف بیاموزند و سپس شیوه های خود را توسعه و ارزیابی کنند.

از زمان اجرایی شدن قانون آموزش اجباری در سال ۱۹۲۱، تنها توانمندترین داوطلبان برای معلم شدن انتخاب شده اند. معلمان آینده نگر قبل از پذیرش در کالج های آموزشی با امتحانات ورودی طولانی مواجه شدند و موظف بودند تا از آیین نامه رفتاری سختگیرانه پیروی کنند - قوانینی که البته هنوز هم در قراردادهای همه کارمندان دولت وجود دارند. الزامات سختگیرانه برای ورود به حرفه معلمی در سال ۱۹۷۹ تقویت شد، و دارا بودن مدرک کارشناسی ارشد برای معلمان الزامی شد. در نظام فعلی، معلمان در رشته علوم تربیتی تحصیل می کنند و ممکن است در زمینه آموزش یک یا چند درس زیر مجموعه رشته خود مهارت داشته باشند. معلمان موضوعی (دروس تخصصی) در رشته های مشخص تحصیل می کنند و مطالعات آموزشی خود را در برنامه پنج ساله یا به عنوان یک مازول جداگانه پس از فارغ التحصیلی انجام می دهند. پیشتر بیان شد که چگونه معلمان جایگاه ممتازی در جامعه داشته اند. با رسمیت بخشیدن به الزام داوطلبان معلمی به داشتن مدارک دانشگاهی و کارشناسی ارشد، معلمان عملاً جایگاه برابر با پزشکان و وکلای کسب کردند.

در فنلاند، معلمان ملزم به داشتن مدرک کارشناسی ارشد، شامل مطالعات آموزشی و تمرین تدریس هستند. تربیت معلم مبتنی بر پژوهش است. علاوه بر تخصص گسترده در یادگیری و یاددهی، صلاحیت معلم شامل شایستگی های اجتماعی و اخلاقی نیز می شود. مشاور آموزش، وزارت آموزش و پرورش در دهه ۱۹۷۰، تربیت معلم پایه از کالج تربیت معلمان به دانشگاه ها منتقل شد. هم زمان، تربیت معلم بیشتر تحت تأثیر محتوای علمی و تحقیقات آموزشی قرار گرفت. تنها هفت دانشگاه دارای برنامه های تربیت معلم هستند که موجب کنترل کیفیت و ارائه آموزش با استانداردهای بالا و

(در واقع معلمان تا حد زیادی فقط بابت ساعات تدریس به دانش آموزان در کلاس درس حقوق دریافت می کنند). مانند بسیاری از کشورها، معلمان روزهای تعطیل بیشتری نسبت به مشاغل دیگر دارند. همچنین به نظر می رسد که تدریس انتخاب شغلی نسبتاً مطمئنی است - اخذ مدرک تحصیلی به شما امکان می دهد در سراسر فنلاند کار کنید - و حدود ۹۰ درصد معلمان آموزش دیده برای تمام دوران حرفه ای خود در این حرفه باقی می مانند، آن هم در کشوری که کمبود شغل و بی ثباتی اشتغال در بخش خصوصی در درجه بالایی قرار دارد.

استاد دانشگاه هلسنکی

افزایش شرایط ورود به دوره تربیت معلم با توجه به ظرفیت این امر برای کاهش حجم متقاضیان اقدامی شجاعانه است. با این حال، در کشور نسبتاً کوچکی که در آن اعتبار تدریس همیشه بالا بوده است، این تغییر در الزامات تأثیر منفی بر تعداد متقاضیان دوره تربیت معلم نداشته است. دانشگاه های فنلاند در انتخاب از بین داوطلبان برتر موقعیت رشک برانگیزی دارد و اطمینان پیدا می کنند داوطلبانی پذیرفته شده توانایی تدریس با استانداردهای بالا را خواهند داشت.

"بسیار شگفت انگیز است که حتی امروز، هر ساله حدود ۸۰۰۰ متقاضی داریم که می خواهند معلم شوند و تنها ۱۰٪ در هر سال پذیرفته می شوند. بنابراین، می توانیم از بین موارد خوب ۱۰٪ را انتخاب کنیم، که [در مقایسه با کشورهای دیگر] نادر است."

"در این دوران اقتصادی بسیار چالش برانگیز، هنوز هم شغل معلمی در فنلاند یک حرفه کاملاً امن است. مردم قدر دان حرفه مطمئن هستند و نرخ بیکاری در بسیاری از زمینه های شغلی دیگر بسیار بیشتر از حوزه آموزش است."

مشاور ویژه - اتحادیه صنفی آموزش و پرورش با این حال، شاید بیشترین تأثیرگذاری، استقلال کاری معلمان در فنلاند است. "اعتماد" واژه ای بود که بارها و بارها از سوی افراد مصاحبه شونده به عنوان بخشی از این تحقیق استفاده شد. وزارت آموزش و پرورش و شورای ملی آموزش و پرورش فنلاند به شهرداری ها در اجرای برنامه های درسی محلی اعتماد دارند؛ شهرداری ها در تفسیر برنامه های درسی محلی به مدارس اعتماد می کنند. و مدارس به معلمان اعتماد می کنند تا به روشی که برای دانش آموزان مفیدتر است تدریس کنند. این درجه بالای اعتماد در نظامی که در آن هیچ آزمون استاندارد از دانش آموزان گرفته نمی شود (معلمان دانش آموزان را بر اساس پیشرفت فردی خود ارزیابی می کنند) و هیچ ارزیابی بیرونی از عملکرد تدریس وجود ندارد (سر معلمان همگی معلمان سابق هستند و کیفیت آموزشی را تضمین می کنند).

مشاور آموزش، وزارت آموزش و پرورش استقلال و امنیت شغلی

معمولاً موقعیت حرفه ای بالا با سطوح بالای دستمزد و پاداش مالی همراه است. البته دستمزد برای افرادی که می خواهند در فنلاند معلم شوند عامل کلیدی نیست. گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه حاکی از آن است که در سال ۲۰۱۲، میانگین حقوق معلمان که به مدت ۱۵ سال در آموزش ابتدایی کار می کرد، در مقایسه با میانگین حقوق، حدود ۲۸۰۰۰ دلار بوده است. تدریس در فنلاند شغل پردرآمدی نیست، اما در کشوری که نسبت به جاهای دیگر برابری حقوق ها پرداختی بیشتر است، رقابتی محسوب می شود. آنچه تدریس را متمایز می کند، فراتر از آنچه قبلاً بحث شد، کیفیت کار و زندگی است.

میزان ساعات های تدریس معلمان، در میان کشورهای سازمان همکاری اقتصادی و توسعه کمتر است. هیچ الزامی برای کار کردن خارج از ساعات تدریس برای معلمان وجود ندارد.

این نظر به راحتی می توان فهمید که چرا معلم بودن برای جوانان جذاب است. سطحی از استقلال و احترام را فراهم می کند، تمرکز بر یک هدف با فضیلت، که کمتر حرفه دیگری می تواند ارائه دهد. "گویی طراح و هنرمند هستید و به این نوع تخصص نیاز دارید، مانند هنرمندانی که دانش زمینه را دارند اما بعد خودشان اثر هنری را شکل می دهند. من گاهی از استعاره طراح بودن، طراح یادگیری استفاده می کنم."

"در فنلاند معلمان مورد اعتماد هستند. نظارت بر معلمان بسیار کم است، ارزشیابی معلمان بسیار کم است، ما مدارس خود را با هم مقایسه نمی کنیم، مدارس با یکدیگر رقابت نمی کنند و این موضوع ارتباط زیادی با قدردانی معلم دارد."

مشاور ویژه - اتحادیه صنفی آموزش و پرورش کیفیت تدریس و پیامدهای مربوط به آن بر عهده مدارس است و محرک‌های آن نه اهداف به ظاهر سلیقه ای بلکه برنامه درسی و تعالی آموزشی متناسب با نیازهای دانش‌آموزان باید باشد. این استقلال کاری به معلمان این امکان را می دهد که بر کار خود کنترل داشته باشند و با اقتدار و حمایت نوآوری کرده و به روشی تدریس کنند که به بهترین شکل از دانش آموزان خود حمایت کند. همچنین مدارس (و معلمان) را قادر می سازد تا با تمرکز بر حوزه‌های اولویت‌دار مرتبط با جامعه آنها (مانند دیجیتالی‌سازی، حمایت از افراد کم‌توان، مسائل چندفرهنگی و غیره) بر برنامه درسی تأثیر بگذارند.

استاد دانشگاه هلسینکی

آنچه که این استقلال کاری به آن ختم می شود، محیطی است که خلاقیت، همکاری و مالکیت را در بین معلمان پرورش می دهد. نظام تربیتی فنلاند افراد باهوشی را که مایل هستند مهارت های خود را در مسیر رسیدن به نتایج گسترده مطرح شده در برنامه درسی ملی به کار ببندند، مجهز و توانمند می کند. معلمان از "مجموعه دستور العمل" ها پیروی نمی کنند، بلکه دستور العمل های خود را ابداع می کنند، آنها در جهت هیچ هدف خارجی کار نمی کنند، بلکه در جهت حمایت از نیازها و علایق خاص کودکان و جوامع محلی فعالیت می کنند. از

ارتباط با مدیریت همکاری‌ها و ارتباطات علمی و بین‌المللی دانشگاه

International.fteu@gmail.com

international@cfu.ac.ir

<https://cfu.ac.ir/en>

<https://cfu.ac.ir/ISCU>

تلفن : ۰۲۱-۸۷۷۵۱۲۳۷ ۰۲۱-۸۷۷۵۱۳۶۹ ۰۲۱-۸۷۷۵۱۱۵۸